

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร ในตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
Extension for Peanut Seed Production of Farmers in Phu Khao Thong Sub-district,
Nong Phok District, Roi Et Province

ชัยภักดิ์ ศรีสุข (Chaipak Srisuk)¹ พลสรานู สราญรมย์ (Ponsaran Saranrom)² เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalerm Sak Toomhirun)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทั่วไป สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร 3) ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร 4) ความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ในตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด รอบปีการผลิต 2565/2566 จำนวนทั้งหมด 151 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 110 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.78 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา เกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตร มีแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3.02 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.89 ไร่ โดยมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงฤดูฝนเฉลี่ย 1.64 ไร่ ฤดูแล้งเฉลี่ย 2.98 ไร่ 2) เกษตรกรทั้งหมดใช้เมล็ดพันธุ์ไทยนาน 9 มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 18.95 กิโลกรัมต่อไร่ มีการตรวจแปลงเพื่อตัดพันธุ์ปน และตากเมล็ดพันธุ์เพื่อลดความชื้นเฉลี่ย 4.23 วัน และปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 249.93 กิโลกรัมต่อไร่ 3) เกษตรกรมีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมมีความรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้มากที่สุดในประเด็นการให้น้ำถั่วลิสง และมีความรู้น้อยที่สุดในประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 4) เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอันดับ 1 ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ คือ เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด ด้านวิธีการส่งเสริม คือ เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม และด้านการให้บริการและสนับสนุน คือ เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีเพื่อผลิตและกระจายในรอบการผลิตต่อไป 5) ปัญหาของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การขาดการฝึกอบรมการศึกษาดูงาน ปัญหาต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และขาดการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ส่วนข้อเสนอแนะ เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิต การสร้างความมั่นคงด้านราคา และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการผลิต

คำสำคัญ ความต้องการการส่งเสริม ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

¹ นักศึกษาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช chaipakynwa@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แชนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oh1981@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. แชนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช attoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic general, social, and economic conditions of farmers 2) peanut seeds production conditions of farmers 3) knowledge in the production of peanut seeds of farmers 4) needs for the extension of peanut seeds production of farmers 5) problems and suggestions of farmers who were peanut seeds producers. The population of this study was 151 peanut seeds production farmers in Phu Kao Thong sub-district, Nong Pok district, Roi Et province in the production year 2022/2023. The sample size of 110 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 through simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The results of the research found that 1) more than half of farmers were female with the average age of 52.78 years old. Most of them completed primary school education. All of the farmers had the main occupation related to agriculture. They had the average labor in the agricultural sector of 3.02 people, had the average agricultural area of 10.89 Rai, had the average area for peanut seeds production during rainy season of 1.64 Rai, and had the average area for peanut seeds production during drought season of 2.98 Rai. 2) All of the farmers used Tainan 9 seeds with the average ratio in the use of seeds at 18.95 kilogram/Rai. There was the crop checking to cut off the contaminated species, dried the seeds to reduce the humidity at 4.23 days on average, and had the average productivity of 249.93 kilogram/Rai. 3) Farmers had knowledge in peanut seeds production, overall, at the high level with the average score of 15.60 points. They had knowledge at the highest level in the aspect of peanut watering and had the least level in the aspect of applying the chemical fertilizer for the ultimate efficiency. 4) Farmers needed the extension in peanut seeds production, overall, at the high level. The first in the rank for each aspect were such as knowledge: farmers needed the extension in the aspect of main pest and disease control and prevention; extension method: farmers needed the extension in the aspect of group extension; and service and support: farmers needed the support of good quality seeds for production and distribution to the next production round. 5) Problems of farmers, overall, were at the high level such as the lack of training and field trip, cost of production problem, fluctuated product price, and lack of support for factors of production. Suggestions of farmers, overall, were at the high level such as the solving of the production cost problem, the creation of pricing security, and the support of production technology.

Keywords: Extension need, Knowledge about seed production, Peanut seed

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

ถั่วลิสงจัดเป็นพืชอาหารและเป็นพืชน้ำมันที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ปลูกมากในทวีปเอเชีย โดยประเทศผู้ผลิตถั่วลิสงที่สำคัญ 3 อันดับแรกของโลก ในปี 2564/2565 ได้แก่ จีน มีผลผลิต 18.31 ล้านตัน อินเดีย มีผลผลิต 10.24 ล้านตัน และไนจีเรีย มีผลผลิต 4.61 ล้านตัน โดยผลผลิตรวมทั่วโลก 48.04 ล้านตัน และแนวโน้มการบริโภคถั่วลิสงทั่วโลกคาดว่าจะสูงถึงประมาณ 50 ล้านตันภายในปี 2569 เนื่องจากประเทศจีนมีกำลังการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น ในประเทศไทยมีแนวโน้มการเพาะปลูกถั่วลิสงลดน้อยลงในช่วง 3 ปีหลัง โดยในปี 2565/2566 มีพื้นที่เพาะปลูกเหลือเพียง จำนวน 71,088 ไร่ ให้ผลผลิต 25,652 ตัน จากเดิมที่มีพื้นที่เพาะปลูกในปี 2563/2564 จำนวน 107,712 ไร่ ให้ผลผลิต 35,544 ตัน และ ปี 2564/2565 จำนวน 68,174 ไร่ ให้ผลผลิต 24,530 ตัน ซึ่งปัจจุบันผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ จึงต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) และปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงตามพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งมีสาเหตุได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาโรคแมลงศัตรูพืช ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ราคาถั่วลิสงมีความผันผวน และสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้การผลิตลดลงคือเกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงที่ดีมีคุณภาพ ขาดการรณรงค์ส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรให้เห็นถึงความสำคัญในการใช้เมล็ดพันธุ์ดี เนื่องจากเกษตรกรโดยทั่วไปจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าในท้องถิ่น ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ ทำให้เกษตรกรต้องใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราที่สูงขึ้น ส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้ถั่วลิสงมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตต่ำ และทำให้เกษตรกรไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตคุณภาพดีได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566)

ตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการผลิต เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกถั่วลิสง มีศักยภาพด้านการตลาดมีแหล่งรับซื้อผลผลิต และเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงที่สำคัญ แต่มีพื้นที่ปลูกถั่วลิสงเพียง 412 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ย 265 กิโลกรัม/ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอหนองพอก, 2566) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกถั่วลิสงเพื่อนำไปเป็นเมล็ดพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป โดยแบ่งเป็นการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองและจำหน่ายให้กับเกษตรกรรายอื่นๆที่นำไปเป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกต่อไป แต่ขณะเดียวกันการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลภูเขาทอง ยังพบปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงที่ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงจำเป็นต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการผลิต รวมถึงกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงมีหลายขั้นตอนที่ต้องทำความเข้าใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง และเกษตรกรบางรายยังขาดความรู้และการใช้เทคโนโลยีการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยถึงการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร ในตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้แก่เกษตรกร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดการและการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร เพราะเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพจะนำไปสู่ผลผลิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด รอบปีการผลิต 2565/2566 จำนวนทั้งหมด 151 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 110 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งได้ค่า IOC = 0.94 ทดสอบค่าความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า 0.959

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

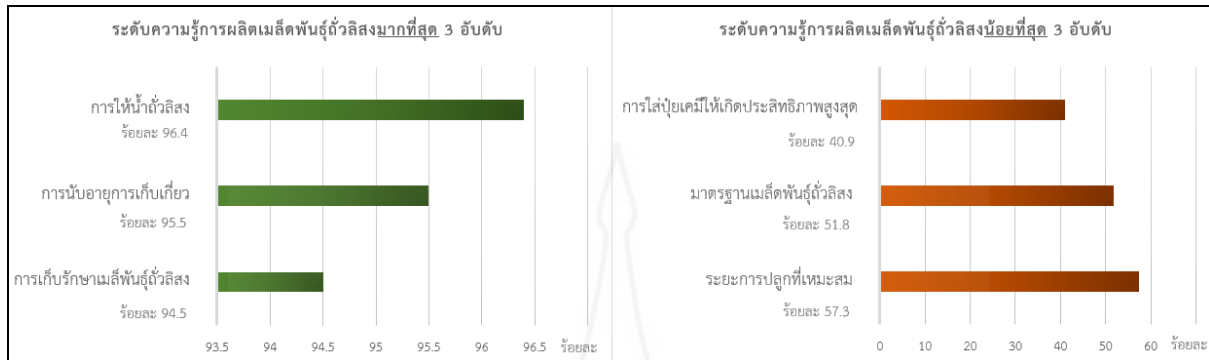
1. สภาพพื้นฐานทั่วไป สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.5 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.78 ปี ร้อยละ 49.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.44 คน เกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพ เกษตรกรเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 92.7 เข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงผ่านสื่อทางด้านบุคคล ร้อยละ 81.8 เป็นสมาชิกในกลุ่มหรือสมาชิกองค์กร เกษตรกรร้อยละ 97.3 มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของครัวเรือน ร้อยละ 60.0 มีประเภทเอกสารสิทธิ์ คือ ส.ป.ก. มีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3.02 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.89 ไร่ โดยมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงฤดูฝนเฉลี่ย 1.64 ไร่ ฤดูแล้งเฉลี่ย 2.98 ไร่ และมีประสบการณ์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเฉลี่ย 10.91 ปี มีรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 83,477.27 บาทต่อปี รายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 66,374.55 บาทต่อปี และมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 91,111.11 บาทต่อครัวเรือน โดยแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทุนตนเอง

2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการเตรียมดินโดยการไถและกลบดิน ร่อง เกษตรกรร้อยละ 91.8 มีการปรับปรุงดินก่อนปลูก มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเฉลี่ย 18.95 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรทั้งหมดใช้พันธุ์ไทนาน 9 เกษตรกรร้อยละ 79.1 ใช้เชื้อไรโซเบียมในการคลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก เกษตรกรร้อยละ 94.5 ปลูกถั่วลิสงวิธีการหยอด เกษตรกรร้อยละ 91.8 มีการใช้ปุ๋ยเคมี โดยเกษตรกรร้อยละ 91.8 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เกษตรกรร้อยละ 80.9 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ โดยเกษตรกรร้อยละ 67.3 ใช้ปุ๋ยคอก แหล่งน้ำที่ใช้เกษตรกรทั้งหมดใช้น้ำฝนและส่วนใหญ่ใช้ระบบชลประทาน เกษตรกรร้อยละ 51.8 มีการใช้สารป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูถั่วลิสง โดยร้อยละ 36.4 ใช้สารชีวภัณฑ์ เกษตรกรร้อยละ 92.7 มีการตรวจแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเพื่อตัดพันธุ์ปนในระยะแทงช่และสร้างฝัก เกษตรกรส่วนใหญ่มีการสังเกตถั่วลิสงที่พร้อมเก็บเกี่ยวจากการนับอายุ เกษตรกรทั้งหมดมีวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยวิธีถอนด้วยมือและวิธีการปลิดฝักเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงโดยใช้แรงงานคน เกษตรกรส่วนใหญ่มีการตากเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเพื่อลดความชื้น โดยจำนวนวันในการตากเฉลี่ย 4.23 วัน เกษตรกรทั้งหมดมีการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงและคัดขนาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงด้วยแรงงานคน เกษตรกรร้อยละ 40.0 เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงโดยเก็บใส่กระสอบพลาสติกสาน ด้านการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ร้อยละ 78.2 จำหน่ายภายในชุมชน และ เกษตรกรร้อยละ 87.3 มีการจดบันทึกการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง โดยร้อยละ 85.5 จดบันทึกวันปลูก ส่วนปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงได้ผลผลิตเฉลี่ย 249.93 กิโลกรัม/ไร่ และต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงภาพรวมเฉลี่ย 6,040.27 บาท/ไร่

3. ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร พบว่า จากการตอบคำถาม 20 คะแนน พบว่าในภาพรวม เกษตรกรมีความรู้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 15.60 คะแนน โดยมีประเด็นความรู้มากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การให้น้ำถั่วลิสง การนับอายุการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตามลำดับ และมีประเด็นความรู้น้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การใส่ปุ๋ยเคมีให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง และระยะเวลาการปลูกที่เหมาะสม ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรไม่คำนึงการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการในประเด็นดังกล่าว ดังภาพที่ 1

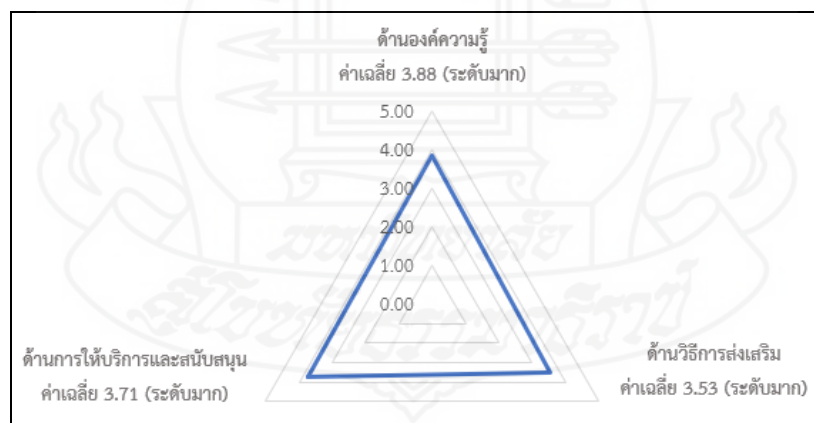

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 ระดับความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร

4. ความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นตามลำดับความต้องการ ได้แก่ อันดับที่ 1 ด้านองค์ความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด คือ โรคและการป้องกันกำจัดโรค อันดับที่ 2 ด้านการให้บริการและสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นด้านการผลิต คือ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี และอันดับที่ 3 ด้านวิธีการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม คือ การจัดประชุม/ฝึกอบรม/สัมมนา

ภาพที่ 3 ระดับความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร

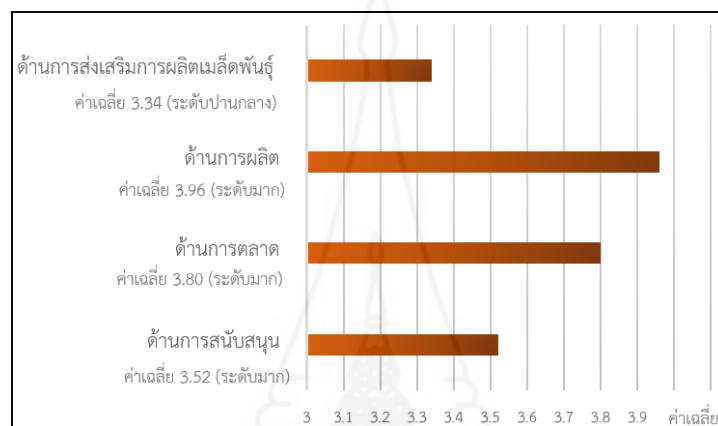
5. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

5.1 ปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง พบว่า ระดับปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นตามลำดับของปัญหาได้แก่ อันดับที่ 1 ด้านการผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีประเด็นปัญหา คือ ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง อันดับที่ 2 ด้านการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ประเด็นปัญหา คือ ปัญหาความผันผวนของราคาที่ไม่มีความแน่นอน อันดับที่ 3 ด้านการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีประเด็นปัญหา คือ ขาดการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต อันดับที่ 4 ด้านการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีประเด็นปัญหา คือ ขาดการฝึกอบรมการศึกษาดูงานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

ภาพที่ 4 ระดับปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

5.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นตามลำดับของข้อเสนอแนะ ได้แก่ อันดับที่ 1 เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านการผลิต ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ควรมีการแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตสูง อันดับที่ 2 เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ เช่น เครื่องปลูกเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง อันดับที่ 3 เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านการตลาด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการหาช่องทางการจำหน่ายที่แน่นอนเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่เกษตรกร

ภาพที่ 5 ระดับข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทั่วไป สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากผลการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงผ่านทางด้านบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรานอม แสงจันทร์ (2557, น.43) ที่ศึกษาเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตถั่วลิสงของเกษตรกรในจังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าถึงผ่านทางด้านบุคคล เจ้าหน้าที่การเกษตรของรัฐ เนื่องจาก การเข้าถึงผ่านทางด้านบุคคลของเกษตรกร มีความสะดวก รวดเร็ว สามารถตอบสนอง ความต้องการของเกษตรกรได้ ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางด้านบุคคล ผู้ส่งเสริมมีความเข้าใจเนื้อหาอย่างละเอียด ตลอดจนวิธีการให้มีความเหมาะสมแก่เกษตรกร เพื่อให้ได้รับความรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3.02 คน เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการถือครองที่ดินเป็นของครัวเรือน โดยมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงฤดูฝนเฉลี่ย 1.64 ไร่ ฤดูแล้งเฉลี่ย 2.98 ไร่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาตุกร ศิริพจนกุล (2545, น.43) ที่ศึกษาเรื่องความต้องการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วลิสงของเกษตรกรในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาห้วยหลวง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่า มีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 3 คน เกษตรกรส่วนใหญ่มีสิทธิถือครองพื้นที่ทางการเกษตรเป็นของตนเอง มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเฉลี่ยประมาณ 2.98 ไร่ เนื่องจาก ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงมีความละเอียดในการการดูแลรักษา ตั้งแต่กระบวนการผลิต การตัดพันธุ์ปน กระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว และต้องอาศัยความชำนาญ โดยจะต้องมีจำนวนแรงงานที่เพียงพอในการจัดการ มีความเหมาะสมต่อจำนวนพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร

จากผลการศึกษา เกษตรกรทั้งหมดใช้พันธุ์ไทนาน 9 ส่วนใหญ่ปลูกถั่วลิสงวิธีการหยอด เกษตรกรส่วนใหญ่มีการสังเกตถั่วลิสงที่พร้อมเก็บเกี่ยวจากตามการนับอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพลินพิศ สมใสวิจิตรกุล (2555,น.42) ที่ศึกษาเรื่องการผลิตและแปรรูปถั่วลิสงคุณภาพดีปลอดภัยจากสารพิษ ในอำเภอดาหลวง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้เมล็ดพันธุ์ไทนาน 9 ส่วนใหญ่ปลูกถั่วลิสงโดยวิธีการหยอด เกษตรกรทั้งหมดเก็บเกี่ยวตามอายุ โดยถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เป็นพันธุ์ส่งเสริมซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งด้านการแปรรูปและด้านเมล็ดพันธุ์ เมล็ดมีคุณภาพดี ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี เป็นพืชใช้น้ำน้อย ดังนั้น ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดต่อไป

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการตรวจแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเพื่อตัดพันธุ์ปน การปฏิบัติในระยะแทงเข็มและสร้างฝัก เกษตรกรส่วนใหญ่มีการตากเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเพื่อลดความชื้น โดยมีจำนวนวันในการตากเฉลี่ย 4.23 วัน รวมทั้งเกษตรกรทั้งหมดมีการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงและคัดขนาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมส่งเสริมการเกษตร,2557. น.97) ที่อธิบายว่า กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงคุณภาพดี ต้องมีการตรวจแปลงสำหรับถั่วลิสงเพื่อคัดพันธุ์ปน และการปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเป็นกระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว ประกอบไปด้วย การตากเพื่อลดความชื้น การทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง การคัดขนาด คัดเมล็ดพันธุ์ปน คัดเมล็ดวัชพืช จนถึงบรรจุและการเก็บรักษา

3. ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร

จากผลการศึกษา ระดับความรู้ของเกษตรกรโดยเกษตรกรตอบถูกต้องน้อยที่สุด ในประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีให้ตรงตามความต้องการของถั่วลิสงมากที่สุด ควรใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่โดยการโรยเป็นช่วงแถวปลูก (เฉลี่ย : ควรใช้ปุ๋ยสูตร 12-24-12) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรไม่คำนึงถึงการใส่ปุ๋ยเคมีให้ตรงตามความต้องการของถั่วลิสงมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 น.90) ที่อธิบายว่า การใส่ปุ๋ยเคมีให้ได้ผลดี ตรงตามความต้องการของถั่วลิสงมากที่สุด ควรใช้ปุ๋ยสูตร 12-24-12 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่โดยการโรยเป็นช่วงแถวปลูก ควรใส่ปุ๋ยเคมีก่อนที่ถั่วลิสงจะเริ่มออกดอก ถั่วลิสงจะมีโอกาสใช้ประโยชน์จากปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจากผลการศึกษาศาภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกรประเด็น ปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกรได้ผลผลิตเฉลี่ย 249.93 กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ของ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 น.69) ที่อธิบายว่า ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เฉลี่ย 260 กิโลกรัม/ไร่ แสดงให้เห็นว่าควรส่งเสริมด้านองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรในประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ถูกสูตร ถูกอัตรา ถูกเวลา ถูกวิธี ให้การใส่ปุ๋ยเคมีได้ผลดีตรงตามความต้องการของถั่วลิสงมากที่สุด ช่วยให้ได้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นและมีคุณภาพตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์

รองลงมา เกษตรกรตอบถูกต้องน้อยที่สุดในประเด็นมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ขยายที่ใช้ในการเพาะปลูกถั่วลิสง จะต้องมีการอัตราความงอกที่ 75 % ขึ้นไปความชื้นไม่เกิน 9 % และความบริสุทธิ์ที่ 96 % ขึ้นไป ซึ่งไม่สอดคล้องกับ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 น.115) ที่อธิบายว่า ในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ต้องทราบถึงคุณภาพของเมล็ดพันธุ์มีการทดสอบคุณภาพก่อนนำไปปลูก เพื่อให้การลงทุนในการใช้เมล็ดพันธุ์คุ้มค่าที่สุด โดยต้องตรวจสอบอัตราความงอก ความชื้น ความบริสุทธิ์ รวมทั้งความแข็งแรง เมล็ดพันธุ์

4. ความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร

ด้านองค์ความรู้ จากผลการศึกษา เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด คือ โรคและการป้องกันกำจัดโรค ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 น.91) ที่อธิบายว่า การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้ได้คุณภาพที่ดี ตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด เนื่องจากถั่วลิสงเป็นพืชที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมต่างๆได้ง่าย ส่งผลทำให้ผลผลิตลดลง ควรเน้นส่งเสริมด้านองค์ความรู้ในทุกขั้นตอนการผลิต โดยเฉพาะโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด เพื่อให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรและได้ผลที่เพิ่มมากขึ้น

ด้านวิธีการส่งเสริม จากผลการศึกษา เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม คือ การจัดกิจกรรมกลุ่มโดยการจัดประชุม การฝึกอบรม รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดมความคิด ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานเกษตรอำเภอหนองพอก, 2566) ในแผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ที่อธิบายว่า ตามแผนการส่งเสริมการเกษตรผ่านโครงการต่างๆ มีวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม เช่น การฝึกอบรม การจัดกระบวนการเรียน การจัดเวทีชุมชน การจัดกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดมความคิด โดยมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรทั้งด้านอัตราค่าจ้าง งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางแผนโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่-คน-สินค้า เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มบุคคลและพื้นที่เป้าหมาย

ด้านการให้บริการและสนับสนุน จากผลการศึกษา เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านการให้บริการและสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นด้านการผลิต คือ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ซึ่งหากพิจารณาควบคู่กับนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) คู่มือโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่ว สาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ปลูกถั่วลดลง เนื่องจากเกษตรกรขาดแรงจูงใจในการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่ว เพราะเกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี รวมทั้งขาดการส่งเสริมแก่เกษตรกรให้เกิดความตระหนักในการใช้เมล็ดพันธุ์ดี รวมทั้งการเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ทำให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชตระกูลถั่วต่ำ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน ควรสร้างแรงจูงใจ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วแก่เกษตรกร ตลอดจนเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตภายในประเทศ

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง จากผลการศึกษา ระดับปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นของปัญหา ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง คือ ขาดการฝึกอบรมการศึกษาดูงานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ด้านการผลิต คือ ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง และด้านการสนับสนุน คือ ขาดการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต จากปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงดังกล่าว ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงลดลงต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงมากขึ้น แต่ราคาผลผลิตไม่มีความแน่นอน ยิ่งส่งผลให้ผลตอบแทนของเกษตรกรลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) ที่อธิบายว่า พื้นที่การเพาะปลูกถั่วลิสงมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ผลผลิตถั่วลิสงในประเทศไทยมีไม่เพียงพอ ต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้นควรส่งเสริมด้านการฝึกอบรมการศึกษาดูงานกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เพื่อให้เกษตรกรมีการเพาะปลูกถั่วลิสงโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ เกษตรกรมีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ด้านการตลาด คือ ปัญหาความผันผวนของราคาถั่วลิสงที่ไม่มีความแน่นอน ซึ่งหากพิจารณาควบคู่ ราคาถั่วลิสงเปลือกแห้งรายเดือนที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรที่อธิบายว่า ราคาถั่วลิสงเปลือกแห้งรายเดือนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา มีราคาต่ำสุดที่ 35.83 บาท/กิโลกรัม และมีราคาสูงสุดที่ 54.83 บาท/กิโลกรัม ซึ่งมีความสอดคล้องกับปัญหาของเกษตรกรประเด็นความผันผวนของราคาถั่วลิสง และจากผลการศึกษาข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงประเด็นด้านการตลาด เกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการหาช่องทางการจำหน่ายที่แน่นอนเพื่อสร้างความมั่นคง รวมทั้งโครงการส่งเสริมสนับสนุนหรือมาตรการต่างๆ ให้แก่เกษตรกร

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง จากผลการศึกษา ระดับข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นของข้อเสนอแนะ ได้แก่ ด้านการผลิต คือ ควรมีการแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ และด้านการสนับสนุน คือ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เครื่องปลิดฝักเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ และมีปริมาณเพียงพอสามารถกระจายเมล็ดพันธุ์สู่ระบบการผลิตในชุมชนได้อย่างทั่วถึงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนแรงงานให้มีความเหมาะสมต่อจำนวนพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3.02 คน โดยมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงฤดูฝนเฉลี่ย 1.64 ไร่ ฤดูแล้งเฉลี่ย 2.98 ไร่ ซึ่งจำนวนแรงงานกับพื้นที่ มีความเหมาะสมในการจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ ถั่วลิสง เพราะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงมีกระบวนการที่มีความละเอียดในการดูแลรักษา เพื่อการจัดการที่ง่ายกว่าและหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานในพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ควรมีการส่งเสริมด้านการลดต้นทุนให้แก่เกษตรกร เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงของเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูง โดยการจัดถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม และจัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางการลดต้นทุนให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ และส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในการต่อรองราคาปัจจัยการผลิต

การส่งเสริมด้านองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร ควรเน้นประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด และประเมินมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงของเกษตรกรที่จัดลำดับความรู้ที่น้อยที่สุด ได้แก่ การใส่ปุ๋ยเคมีให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด และมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยการส่งเสริมควรเน้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้มีการเรียนรู้และเปรียบเทียบ เช่น การใส่ปุ๋ยเคมีให้ถูกสูตร ถูกอัตรา ถูกเวลา ถูกวิธี สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ รวมทั้งการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ จะต้องมีการควบคุมการดูแลรักษาที่ดี และมีการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์

ความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงของเกษตรกร ด้านองค์ความรู้ คือ โรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด ด้านวิธีการส่งเสริม คือ วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม ดังนั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ควรเน้นการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวลิสงอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย มีการเผยแพร่ความรู้ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม การจัดประชุมฝึกอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดมความคิด รวมทั้งส่งเสริมการแปลงขยายผลโรคและแมลงศัตรูเพื่อแจ้งเตือนการระบาด และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านโรคและแมลงศัตรูในพื้นที่

หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทและหน้าที่ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ควรร่วมกันวางแผนการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสง และร่วมกันแก้ปัญหาความผันผวนของราคาที่ไม่มีความแน่นอน รวมทั้งการขาดการสนับสนุนหรือเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงลดลง ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อการดำเนินงาน ทั้งด้านการฝึกอบรมและวิธีการส่งเสริม โดยสนับสนุนตั้งแต่กระบวนการผลิตถึงด้านการตลาด โดยให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอ และสามารถกระจายเมล็ดพันธุ์สู่ระบบการผลิตในชุมชนได้อย่างทั่วถึงต่อไป

ในเชิงนโยบาย ควรให้ความสำคัญการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสง โดยวางแผนหาแนวทางหรือมาตรการการสนับสนุนด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน พร้อมสร้างแรงจูงใจ เพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงให้ได้คุณภาพที่ดี ผลผลิตมีปริมาณเพิ่มขึ้น มีคุณภาพตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ สามารถลดการนำเข้าจากต่างประเทศ และผลิตเพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายพื้นที่การศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงเพื่อทราบข้อมูลที่หลากหลาย เกี่ยวกับสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ ระดับความรู้ ความต้องการส่งเสริม และปัญหาข้อเสนอนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบในแต่ละพื้นที่ โดยสามารถนำไปวิเคราะห์จัดทำแผนหรือกำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงต่อไป

ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มรายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสง โดยลดปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลิสงที่ไม่จำเป็น ด้วยการนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีรูปแบบการผลิตที่สามารถลดต้นทุนให้แก่เกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ศึกษาปัจจัยการผลิตเมล็ดที่มีผลต่อการเพิ่มคุณภาพเมล็ดพันธุ์ แนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสม วิทยาการการผลิตเมล็ดพันธุ์ ตามมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ ให้มีการพัฒนาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และได้รับมาตรฐานตามหลักวิชาการ เกษตรกรสามารถผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกสู่ระบบการผลิตของเกษตรกรทั่วไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการจัดการโรคพืชและแมลงศัตรูพืชที่เหมาะสมในพื้นที่ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ด้านโรคแมลงศัตรูที่สำคัญและการป้องกันกำจัด เพื่อนำข้อมูลไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การจัดทำศูนย์เมล็ดพันธุ์พืชชุมชน (ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง), พิมพ์ครั้งที่1, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). คู่มือโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่ว
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). คู่มือและวิธีการปฏิบัติงานระบบส่งเสริมการเกษตร (Training and Visit : T&V System), โรงพิมพ์นิเวศธรรมาการพิมพ์ประเทศไทย จำกัด
- ฐาغر ศิริพจนกุล. (2545). ความต้องการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วลิสงของเกษตรกรในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาห้วยหลวง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ปรานอม แสงจันทร์. (2557). การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตถั่วลิสงของเกษตรกรในจังหวัดลำปาง. (การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เพลินพิศ สมไสวิตรกุล. (2555). การผลิตและแปรรูปถั่วลิสงคุณภาพดีปลอดภัยจากสารพิษ ในอำเภอดาลุสม จังหวัดอุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. (2566). ถั่วลิสงทั้งเปลือกแห้งคละ รายเดือนที่เกษตรกรขายได้ทั่วประเทศ ปี 2550 – 2566. ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ National Agricultural Big Data Center. สืบค้นจาก <https://nabccatalog.oae.go.th/dataset/oae0010>
- สำนักงานเกษตรอำเภอหนองพอก. (2566). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ (พ.ศ. 2562-2566) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566, ร้อยเอ็ด: สำนักงานเกษตรอำเภอหนองพอก.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร ราคาสินค้าเกษตรรายเดือน. สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/view>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). สถานการณ์การผลิต ข้อมูลราคาถั่วลิสง ปริมาณนำเข้าและส่งออกถั่วลิสง ปี 2566. สืบค้นจาก <https://mis-app.oae.go.th /product>